

Ekspansja na koszt państwa: Novatek motorem rosyjskiego sektora LNG

Szymon Kardaś

24 maja podczas Międzynarodowego Forum Gospodarczego w Petersburgu zostało podpisane porozumienie o zakupie przez francuski koncern energetyczny Total 10% udziałów w projekcie Arktyczny LNG 2 za 2,55 mld USD. Przedsięwzięcie to, przewidujące budowę zakładu skraplania gazu na Półwyspie Gydańskim, jest realizowane przez rosyjską spółkę Novatek – największego prywatnego producenta gazu w Rosji. W grudniu 2017 roku firma uruchomiła pierwszą linię produkcyjną terminalu LNG na Półwyspie Jamalskim – projekt Jamał LNG. Ponadto zamiar realizacji własnych projektów LNG podtrzymują wciąż Gazprom i Rosneft’.

Bilans dotychczasowych działań wskazuje na to, że Novatek jest obecnie jedyną rosyjską spółką skutecznie realizującą w Rosji nowe projekty LNG. Poza działającym od 2009 roku terminalem LNG na wyspie Sachalin (Sachalin 2) inne projekty ogłoszone przez Gazprom i Rosneft’ nie wyszły dotychczas poza sferę planów i nic nie wskazuje na to, by miało się to zmienić w najbliższych latach. Pozytywne rezultaty działalności Novateku w sektorze LNG są przede wszystkim konsekwencją wsparcia finansowego, administracyjnego i politycznego udzielanego przez rosyjskie władze. Nie można wykluczyć, że podobnymi preferencjami objęty zostanie również projekt Arktyczny LNG 2. Uprzywilejowane traktowanie Novateku przez państwo jest konsekwencją bliskich związków towarzysko-biznesowych właścicieli spółki, szczególnie Giennadija Timczenki, z Władimirem Putinem.

Choć rosyjskie władze nie przyjęły odrębnej strategii dotyczącej sektora LNG, wiele wskazuje na to, że polityczne wsparcie dla projektów Novateku jest motywowane nie tylko dążeniem do zwiększenia udziału Rosji w globalnym rynku LNG, ale również sposobem na równoważenie rywalizujących grup interesów w rosyjskim sektorze energetycznym. Uznanie dominującej pozycji Novateku w rosyjskim sektorze gazu skroplonego byłoby dla władzy argumentem na rzecz utrzymania uprzywilejowanej pozycji Gazpromu w eksporcie gazu systemem rurociągowym; za ograniczeniem monopolu eksportowego Gazpromu lobbowały zarówno Novatek, jak i Rosneft’. Ta ostatnia z kolei mogłaby uzyskać akceptację władz dla dalszej ekspansji w sektorze naftowym.

Novatek liderem rosyjskiego sektora LNG

Działania podejmowane przez Novatek potwierdzają, że koncern staje się faktycznym liderem rosyjskiego sektora LNG. W grudniu 2017 roku koncern uruchomił pierwszą linię produkcyjną (5,5 mln ton) zakładu skraplania gazu w ramach

projektu Jamał LNG (koszt realizacji projektu wyniósł 27 mld USD) na Półwyspie Jamalskim. Kolejne dwie mają zostać oddane do użytku jeszcze w 2018 roku, co pozwoli osiągnąć łączną moc produkcyjną na poziomie 16,5 mln ton. Koncern planuje również do 2019 roku budowę czwartej linii o mocy 1 mln ton.

Z kolei projekt Arktyczny LNG 2, którego koszt szacowany jest na 25,5 mld USD, zakłada budowę zakładu skraplania gazu o łącznej mocy 19,8 mln ton (oddanie do użytku pierwszej linii zaplanowane jest na 2023 rok; trzeciej – na 2026)¹. Novatek zaangażowany jest również w projekt budowy terminalu w Wysocku w obwodzie leningradzkim (o mocy produkcyjnej 660 tys. ton) oraz planuje budowę terminalu przeładunkowego LNG na Kamczatce². Ponadto wiele wskazuje na to, że koncern przygotowuje się do realizacji kolejnych dużych projektów LNG; wiceprezes zarządu spółki oświadczył bowiem na zorganizowanej w maju 2018 roku konferencji gazowej w Amsterdamie, że do 2035 roku Novatek planuje produkcję 70 mln ton gazu skroplonego rocznie.

Poza Novatekiem inne rosyjskie firmy energetyczne nie poczyniły postępów w realizacji dużych projektów LNG.

Duże projekty LNG ogłaszane przez inne rosyjskie firmy energetyczne (zob. Aneks 1) – niektóre zgłoszone jeszcze w pierwszej dekadzie obecnego stulecia – nie wyszły na razie poza sferę planów. Gazprom prowadził, co prawda, w ostatnich latach rozmowy dotyczące realizacji wspólnych projektów z partnerami zagranicznymi, jednak dotąd ich jedynym rezultatem są niewiążące porozumienia. W 2017 roku podpisano memorandum z koncernem Shell w sprawie realizacji projektu Bałtycki LNG; rangę niewiążącą mają również porozumienia dotyczące budowy trzeciej linii produkcyjnej w ramach projektu Sachalin 2 (ostatnie podpisano w 2015 roku). Mimo podjęcia w lutym 2013 roku tzw. ostatecznej decyzji inwestycyjnej w sprawie budowy terminalu Władyw-

stok LNG, projekt ten został faktycznie zamrożony³. Gazprom realizuje natomiast małe projekty w segmencie gazu skroplonego, głównie na terytorium Rosji. Kontrolowana przez Gazprombank spółka Kriogaz wybudowała małe terminale LNG w Pskowie (moc produkcyjna 23 tys. ton rocznie) i Kingiseppie (10 tys. ton rocznie). W trakcie budowy są terminale w: Pietrozawodsku (100 tys. ton rocznie), Kaliningradzie (150 tys. ton rocznie) i w porcie Wysock⁴ w obwodzie leningradzkim (660 tys. ton rocznie). Małotonażowe terminale LNG są budowane głównie z myślą o bunkrowaniu statków. Poza tym Gazprom realizuje projekt budowy terminalu eksportowego w obwodzie leningradzkim z przeznaczeniem do eksportu gazu do Kaliningradu i projekt budowy terminalu regazyfikacyjnego w obwodzie kaliningradzkim⁵. Z kolei w grudniu 2017 roku rosyjski koncern podpisał porozumienie o budowie małego terminala regazyfikacyjnego w Republice Serbskiej (Bośnia i Hercegowina).

Niezrealizowane pozostają również plany Rosniefti. Największy rosyjski koncern naftowy, intensywnie lobbujący za przyznaniem prawa do eksportu gazu w formie skroplonej⁶, nie podjął nawet decyzji inwestycyjnych ani w odniesieniu do planów budowy terminalu eksportowego

¹ «НОВАТЭК» и «Тоталь» становятся партнерами по проекту «Арктик СПГ 2»; 24.05.2018, http://www.novatek.ru/ru/press/releases/index.php?id_4=2443

² Porozumienie z rządem Kraju Kamczackiego podpisano w październiku 2017 roku. Koszt budowy terminalu oceniany jest na 1–1,5 mld USD, a jego moc przeładunkowa ma wynieść 20 mln ton rocznie. Ukończenie inwestycji planowane jest na 2023 rok.

³ Główną przyczyną było fiasko rosyjskich starań o przyciągnięcie zagranicznych inwestorów (Chiny, Japonia). Gazpromowi z kolei trudno byłoby samodzielnie realizować kosztowny projekt (budżet szacowano na ok. 10 mld USD), biorąc pod uwagę zarówno sankcje (jednym z głównych podmiotów zapewniających finansowanie miał być objęty sankcjami Gazprombank), jak i inne priorytety inwestycyjne. Poza tym na zamrożenie projektu miał również wpływ spadek cen gazu na rynku azjatyckim, widoczny szczególnie od połowy 2014 roku do pierwszej połowy 2017 roku. W lipcu 2017 roku Gazprom ogłosił, co prawda, że projekt zostanie zrealizowany jako terminal małotonażowy; do-tychczas jednak nie przedstawiono szczegółów inwestycji.

⁴ W lipcu 2017 roku 51% udziałów w projekcie przejął Novatek.

⁵ Termin finalizacji inwestycji przesunięto z grudnia 2017 roku na grudzień 2018 roku.

⁶ Wysiłki lobbujące zakończyły się sukcesem w listopadzie 2013 roku, kiedy to przyjęto ustawę liberalizującą zasady eksportu gazu w odniesieniu do LNG, przyznającą prawo eksportu *de facto* dwóm – poza Gazpromem – podmiotom: Rosniefti i Novatekowi. Szerzej zob. S. Kardaś, *Pozorna liberalizacja: Rosja ogranicza monopol eksportowy Gazpromu*, „Komentarze OSW”, 28.11.2013; <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2013-11-28/pozorna-liberalizacja-rosja-ogranicza-monopol-eksportowy>

na Dalekim Wschodzie (tzw. Dalekowschodni LNG), ani w odniesieniu do realizacji projektu Peczora LNG.

Uwzględniając plany inwestycyjne Gazpromu, w ramach których priorytetowy charakter mają projekty budowy gazociągów Nord Stream 2, Turkish Stream i Siła Syberii, realizacja jakiegokolwiek dużego projektu LNG wydaje się mało realna. Dodatkowo problemem pozostają sankcje, głównie amerykańskie, które utrudniają realizację zapowiadanego od kilku lat planu budowy trzeciej linii produkcyjnej zakładu skraplania gazu w ramach projektu Sachalin 2 (złóże Jużno-Kirinskoje, które miało stanowić bazę surowcową projektu, zostało objęte amerykańskimi sankcjami).

Podobnie jest w przypadku Rosniefti, która nie realizuje projektu LNG na Dalekim Wschodzie nie tylko ze względu na inne priorytety inwestycyjne (akwizycje aktywów na rynku wewnętrznym, projekty w Indiach, Indonezji, Wenezueli), ale również ze względu na sankcyjne ograniczenia. Dalekowschodni LNG miał być bowiem realizowany wspólnie z amerykańską spółką ExxonMobil, która jednak zawiesiła współpracę z rosyjskim koncernem po wprowadzeniu reżimu sankcyjnego. Ponadto problemem w przypadku Rosniefti jest brak dostępu do infrastruktury przesyłowej na Dalekim Wschodzie, co jest przedmiotem wieloletnich sporów z Gazpromem.

Uprzywilejowanie Novateku i kosztowne sukcesy spółki w sektorze LNG

Główną przyczyną uprzywilejowanej pozycji Novateku w rosyjskim sektorze energetycznym są bliskie związki towarzysko-biznesowe między właścicielami firmy a Kremlen. Dotyczy to przede wszystkim Giennadija Timczenki – jednego z głównych właścicieli koncernu⁷, który nale-

ży do grona bliskich przyjaciół prezydenta Rosji⁸. W trakcie rządów Władimira Putina stał się on jedną z najbardziej wpływowych osób w rosyjskim sektorze energetycznym; do marca 2014 roku był współwłaścicielem firmy traderskiej Gunvor, która w pierwszej dekadzie obecnego stulecia odpowiadała za sprzedaż ok. 40% rosyjskiej ropy na rynkach zagranicznych. Kontrolowana przez Timczenkę firma Strojtransgaz realizuje lukratywne inwestycje infrastrukturalne w sektorze energetycznym (m.in. ropociąg BTS 2 czy Siła Syberii). Potwierdzeniem wysokiej pozycji biznesmena w rosyjskiej elicie biznesowej było umieszczenie go na amerykańskiej liście sankcyjnej przyjętej w związku z rosyjską agresją wobec Ukrainy.

Uprzywilejowanie Novateku jest konsekwencją bliskich związków właścicieli spółki z Kremlen.

Jednocześnie ekspansja Novateku w sektorze LNG jest bardzo kosztowna z punktu widzenia budżetu państwa. Przykładem jest przede wszystkim projekt Jamał LNG, którego realizacja – z niewielkim opóźnieniem (pierwszą linię uruchomiono rok później, niż planowano) – była możliwa dzięki preferencyjnym warunkom, jakimi został on objęty. Po pierwsze, przez 12 lat od momentu uruchomienia terminalu konsorcjum będzie zwolnione z podatku od wydobycia (NDPI) oraz ceł eksportowych. Konsorcjum objęto także preferencyjnym opodatkowaniem dochodowym (13,5%) do czasu, aż łączny poziom produkcji osiągnie 250 mld m³ gazu, maksymalnie na 12 lat. Projekt został także zwolniony z ceł importowych oraz podatku VAT na sprzęt, co nie ma precedensu w Federacji Rosyjskiej. Poza tym Novatek uzyskał 12-letnie wyłączenia z zobowiązań podatkowych na rzecz budżetu Jamalsko-Nienieckiego Okręgu Autonomicz-

⁷ Timczenko realizuje swoje uprawnienia właścicielskie poprzez holding Volga Group, do którego należy 23,49% akcji Novateku. Największym akcjonariuszem koncernu jest Leonid Michelson (24,76% akcji); pozostała część należy do spółki Total (18,9%), Gazpromu (9,99%) oraz drobnych akcjonariuszy.

⁸ *Gennady Timchenko denies Putin links made him one of Russia's top oligarchs*; "The Guardian", <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/21/oligarch-timchenko-denies-putin-links-us-blacklist-sanctions>

nego (zwolnienie z podatku od nieruchomości oraz rzeczy ruchomych ulokowanych na terenie okręgu, które są wykorzystywane w procesie wydobywania gazu lub jego skraplania). Po drugie, projekt jako jeden z niewielu uzyskał po wprowadzeniu sankcji wsparcie z Funduszu Dobrobytu Narodowego, które zostało przeznaczone na wykup 15-letnich obligacji wyemitowanych przez Jamał LNG (wartość 150 mld rubli, czyli ok. 2,36 mld USD według kursu z 2015 roku); wykup nastąpił w dwóch transzach po 75 mld rubli w lutym i listopadzie 2015 roku. Po trzecie, konsorcjum otrzymało jeszcze w 2011 roku od rządu złoża, które będą stanowić rozszerzenie bazy surowcowej projektu. Uzyskane cztery ośrodki wydobywcze: Siewiernyj Ob i Wostocznyj Tambiej (oba złoża morskie) oraz Utriennieje i Geofizyczskoje (oba na Półwyspie Gudańskim) obejmują łącznie 978,6 mld m³ gazu (zasoby potwierdzone); według szacunków pełne zasoby złóż są prawie dwukrotnie większe i wynoszą ok. 1,76 bln m³ gazu oraz 640 mln ton ropy i kondensatu. Gaz ze złóż Utriennieje i Geofizyczskoje będzie zasilał system Gazpromu; a Jamał LNG będzie uzyskiwał gaz z należącej do Gazpromu grupy tambejskiej: Siewiero-Tambejskoje, Zapadno-Tambejskoje i Tasijskoje.

Mimo ostatniej aktywizacji Novateku w sektorze LNG, trudno będzie zrealizować ambitne cele strategiczne nakreślone przez państwo w tej sferze.

Co prawda, przedstawiciele kierownictwa firmy zapowiedzieli, że nie będą wnioskować o wsparcie ze strony państwa dla projektu Arktyczny LNG 2, między innymi ze względu na ryzyko objęcia amerykańskimi sankcjami, nie można jednak wykluczyć, że projekt uzyska pewne ulgi. Możliwość objęcia go ulgami podatkowymi i celnymi na wzór Jamał LNG sugerowały już wiosną 2017 roku rosyjskie media branżowe.

Poza tym wsparcie państwa może się okazać warunkiem koniecznym rozszerzenia kręgu inwe-

storów zagranicznych. Zainteresowanie udziałem w projekcie wyrażają firmy japońskie, koreańskie i chińskie⁹, jednak wiele wskazuje na to, że w warunkach utrzymujących się amerykańskich i europejskich sankcji przeciwko Rosji oczekują gwarancji minimalizujących ryzyko kapitałowego zaangażowania. Chińskie banki zdecydowały się na udzielenie wsparcia finansowego projektowi Jamał LNG po wielomiesięcznych negocjacjach i politycznych uzgodnieniach między władzami Rosji i Chin dopiero w kwietniu 2016 roku (Novatek zakładał, że kwestie modelu finansowania projektu uda się zamknąć do czerwca 2014 roku). Z kolei koncerny japońskie nie zdecydowały się – mimo rosyjskich propozycji – na udział w projekcie Jamał LNG, a japoński bank JBIC udzielił konsorcjum pożyczki w wysokości 200 mln euro dopiero w grudniu 2016 roku, po uzyskaniu gwarancji ze strony włoskiej i francuskiej agencji kredytowej (odpowiednio SACE i COFACE).

Aktywność Novateku a strategia państwa w eksporcie...

Wiele wskazuje na to, że państwo wspiera projekty Novateku, licząc na to, że dzięki temu uda się choćby częściowo nadrobić zapóźnienia w zakresie realizacji celów zewnętrznej strategii gazowej w sektorze LNG. Jeszcze w przyjętym w 2008 roku Schemacie generalnym rozwoju sektora gazowego do 2030 roku wskazywano na możliwość produkcji od 15 do 20 mln ton LNG w 2015 roku, w 2020 roku już od 50–60 mln ton, a po 2025 roku – 60–82 mln ton¹⁰.

W praktyce jednak wspierana przez państwo aktywność Novateku może się okazać niewystarczająca do realizacji kluczowego celu, jakim jest zwiększenie udziału Rosji w globalnym handlu LNG do poziomu 100–120 mln ton w

⁹ Dotąd Novatek zawarł kilka niewiążących porozumień przewidujących potencjalne zaangażowanie partnerów azjatyckich w projekt Arktyczny LNG 2: w grudniu 2016 roku z japońskimi koncernami Mitsui, Mitsubishi i Marubeni; 1 listopada 2017 roku z chińskim koncernem CNPC; 22 czerwca 2018 roku z koreańską firmą Kogas.

¹⁰ *Генеральная схема развития газовой отрасли на период до 2030 года*; <http://www.energyland.info/files/library/112008/7579b56758481da282dd7e0a4de05fd1.pdf>

2035 roku¹¹. Rosyjski udział w globalnym rynku LNG stanowi obecnie ok. 4%. Poza eksportem realizowanym w ramach projektu Sachalin 2 (szczegółowe dane – zob. Aneks 2) i dostawami uruchomionymi w ramach projektu Jamał LNG rosyjskie firmy są obecne na globalnym rynku głównie poprzez krótko- i średnioterminowe kontrakty, obejmujące niewielkie wolumeny¹². O ile Novatekowi udało się zawrzeć długoterminowe kontrakty na eksport gazu z projektu Jamał LNG (zob. Aneks 3), o tyle w przypadku projektu Arktyczny LNG 2 żadne kontrakty nie zostały jeszcze zawarte. Koncern prawdopodobnie przystąpi do stosownych negocjacji nie wcześniej niż po 2020 roku, co może jednak oznaczać trudne rozmowy z potencjalnymi kontrahentami w obliczu rosnącej konkurencji wśród eksporterów. Nie jest więc jasne, jakie rynki miałyby być zaopatrywane w gaz produkowany w ramach projektu.

¹¹ *Россия строит планы по захвату мирового рынка СПГ*; 30.05.2018, <https://ru.reuters.com/article/businessNews/idRUKCN1IW053-ORUBS>

¹² Gazprom rozpoczął działalność w segmencie handlu LNG w 2005 roku i w pierwszych czterech latach łączny poziom obrotów wyniósł 1,2 mln ton (ok. 1,7 mld m³). W sierpniu 2008 roku powołano do życia oddzielną spółkę Gazprom Global LNG Limited. W latach kolejnych ten udział się zwiększał, ale głównie dzięki uruchomieniu zakładu skraplania gazu w ramach projektu Sachalin 2. W kolejnych latach łączny obrót LNG w przypadku Gazpromu kształtował się na niskim poziomie 1–2,3 mln ton rocznie (w 2010 roku – 1,82 mln ton, z czego aż 1,6 mln ton to gaz pochodzący z projektu Sachalin 2; w 2011 roku – 2,3 mln ton, w tym 0,96 mln ton z projektu Sachalin 2; w 2014 roku – ok. 2 mln ton, z czego ok. połowy pochodziło z projektu Sachalin 2, a połowa została nabyta na rynku gazowym przez Gazprom Marketing & Trading Limited (GM&T) – spółkę córkę Gazpromu. W ostatnich latach Gazprom zawarł nowe kontrakty na dostawy LNG. W 2012 roku spółka GM&T podpisała 20-letnią umowę z indyjską firmą Gail India, przewidującą – począwszy od lat 2018–2019 – dostawy 2,5 mln ton LNG rocznie. Ponadto 27 października 2015 roku Gazprom Marketing & Trading Singapore (spółka córka GM&T) podpisał z Pavilion Gas (spółka córka Singapore’s Pavillion Energy) 10-letnią umowę sprzedaży LNG na rynki azjatyckie. Umowa nie precyzuje, kiedy zaczną się dostawy ani jaka będzie ich wielkość w poszczególnych latach. Marginalną pozycję na rynku LNG zajmuje również Rosneft’. W maju 2016 roku koncern zrealizował pierwszą dostawę LNG w historii; gaz został dostarczony do Egiptu, a podstawę stanowiła umowa zawarta przez Rosneft’ z egipską spółką EGAS 27 sierpnia 2015 roku. Z kolei 25 maja 2018 roku Rosneft’ zawarła w Petersburgu 12-letni kontrakt z GNPC – Państwową Korporacją Naftową Ghany – na dostawy 1,7 mln ton rocznie.

Nasilająca się konkurencja ze strony innych producentów gazu skroplonego jest poważnym wyzwaniem dla Rosji. Uwzględniając terminowe uruchomienie trzech linii produkcyjnych projektu Jamał LNG, rosyjskie moce produkcyjne będą wynosiły w 2020 roku łącznie ok. 27,5–30 mln ton.

Faworyzowanie Novateku przez państwo wydaje się też być środkiem równoważenia interesów różnych grup w rosyjskim sektorze energetycznym.

Dla porównania Katar – największy obecnie producent gazu skroplonego na świecie, będzie miał możliwość produkowania ok. 100 mln ton surowca rocznie, USA – ok. 77 mln ton, Australia ok. 83 mln ton.

... i na rynku wewnętrznym

Wiele wskazuje na to, że wsparcie państwa dla Novateku w zakresie rozwijania projektów LNG ma również na celu równoważenie wpływów różnych grup interesu w rosyjskim sektorze energetycznym. Jedną z kluczowych kwestii spornych jest reforma rosyjskiego sektora gazowego, w tym artykułowane przez tzw. niezależnych producentów gazu (Novatek, Rosneft’) żądanie zniesienia lub ograniczenia monopolu eksportowego Gazpromu w odniesieniu do surowca przesyłanego siecią rurociągową. Choć w czerwcu 2014 roku, podczas posiedzenia prezydenckiej komisji ds. sektora paliwowo-energetycznego, prezydent Putin polecił rządowi opracować propozycje rozwiązania te kwestii, do dziś żadne warianty nie zostały przedstawione.

Uznanie dominującej roli Novateku w sektorze LNG, czego wyrazem jest polityczne, ekonomiczne i administracyjne wsparcie dla realizowanych przez koncern projektów, może być przez władze wykorzystane jako argument za utrzymaniem uprzywilejowanej pozycji Gazpromu w eksporcie gazu systemem rurocią-

gowym. Koncern gazowy już podnosił kwestię ryzyka związanego z potencjalną konkurencją na rynkach zagranicznych między gazem skroplonym a tym, który dostarczany jest gazociągami. W specjalnym liście przesłanym do Ministerstwa Energetyki wiosną br. Gazprom domagał się ponadto podjęcia przez państwo takich środków administracyjnych, które wy-

kluczyłyby konkurencję między rosyjskimi podmiotami na zewnętrznych rynkach gazowych. W przypadku Rosniefti, która również domaga się ograniczenia monopolu Gazpromu, a nie uzyskała wsparcia ze strony państwa dla własnych projektów LNG, korzyścią mogłoby być „zielone światło” władz dla dalszej konsolidacji wpływów w sektorze naftowym.

ANEKS 1

Rosyjskie duże projekty LNG w latach 2005–2017

	Lider projektu (udział)	Nazwa	Partnerzy zagraniczni i ich udział	Moce produkcyjne	Data uruchomienia	Uwagi
Działające	Gazprom (50% plus 1 akcja)	Sachalin 2	Mitsui – 12,5% (Japonia) Mitsubishi – 10% (Japonia) Shell – 27,5% minus 1 akcja (Wielka Brytania/Holandia)	10,9 mln ton	Luty 2009	Trzecia linia produkcyjna zakładu skraplania gazu w ramach projektu Sachalin 2 ma być oddana do użytku w 2022 roku (pełna moc 5 mln ton rocznie w 2023 roku), choć nie podjęto jeszcze ostatecznej decyzji inwestycyjnej w tej sprawie (szacunkowy koszt realizacji 5–7,4 mld USD).
	Novatek (50,1%)	Jamał LNG	Total – 20% (Francja) CNPC – 20% (Chiny) Fundusz Jedwabnego Szlaku – 9,9% (Chiny)	16,5 mln ton	2017 Pełna moc 2018/2019	Novatek planuje budowę czwartej linii produkcyjnej o mocy 1 mln ton do 2019 roku
Realizowane	Novatek	Arktyczny LNG 2	Total (Francja)	Docelowa 19,8 mln ton	2023 Pełna moc 2026	Trwają rozmowy nt. pozyskania nowych partnerów i w kwestii modelu finansowania
Planowane	Gazprom	Władywostok LNG	-	Docelowa 10-15 mln ton	2018 Pełna moc 2020	Zamrożony; wstępny koszt realizacji projektu szacowany był na 12 mld USD
		Bałycki LNG	Potencjalnie Shell (Holandia)	Docelowa 10-15 mln ton	2021	Podpisano dotąd niewiążące porozumienia z Shell; terminal ma być zlokalizowany w porcie Ust-Ługa, a koszt jego budowy szacowany jest na 10 mld USD
	Rosnieft'	Daleko-wschodni LNG	Potencjalnie ExxonMobil (USA)	6,2 mln ton	2025	W fazie projektowania; koszt realizacji projektu szacowany jest na 15,3 mld USD
		Peczora LNG	-	Docelowa 4-8 mln ton	-	Zamrożony

ANEKS 2

Produkcja i eksport LNG z Rosji w latach 2009–2016 (w mln ton)

Rok	Eksport ogółem	Eksport wg kierunków						
		Japonia	Korea Południowa	Tajwan	Chiny	Tajlandia	Kuwejt	Indie
2009	5,00	2,84	1,02	0,12	0,19	-	0,31	0,51
2010	10,44	6,29	3,39	0,51	0,38	-	0,07	-
2011	10,49	7,18	2,82	0,18	0,24	0,06	-	-
2012	10,92	8,31	2,17	0,06	0,38	-	-	-
2013	10,76	8,73	1,96	0,06	-	-	-	-
2014	10,57	8,32	2,00	0,06	0,13	0,06	-	-
2015	10,92	7,78	2,69	0,26	0,19	-	-	-
2016	10,84	7,38	1,92	1,29	0,26	-	-	-

ANEKS 3

Kontrakty na eksport LNG z projektu Jamał LNG

- 25-letni kontrakt na dostawy 2,5 mln ton gazu z projektu Jamał LNG do Hiszpanii (kontrahentem jest hiszpański koncern Gas Natural Fenosa);
- 24-letni kontrakt na dostawy 4 mln ton gazu z projektu na rynek francuski (kontrahentem jest francuski koncern Total);
- 23-letni kontrakt z firmą Novatek Gas & Power (spółka córka Novateku) na dostawy 2,7 mln ton (z tego 1 mln ton rocznie ma być dostarczane francuskiej firmie Engie);
- 20-letni kontrakt z chińską firmą PetroChina (spółka córka CNPC) na dostawy 3 mln ton gazu rocznie do Chin;
- 20-letni kontrakt z Gazprom Marketing & Trading Singapore na dostawy 3 mln ton gazu rocznie (Gazprom będzie wykorzystywał surowiec na potrzeby realizacji kontraktu na dostawy LNG do Indii).

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Adam Eberhardt,

Marek Menkiszak

REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Halina Kowalczyk

SKŁAD: Bohdan Wędrychowski

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa

tel.: +48 | 22 | 525 80 00,

fax: +48 | 22 | 525 80 40

**Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają
oficjalnego stanowiska władz RP**

Zapraszamy na naszą stronę: www.osw.waw.pl